

ПРОБЛЕМА БУТТЯ ЛЮДИНИ В СЕРЕДНЬОВІЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

*Пивоварова Г.Б., Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна*

Змістом середньовічної філософії являється духовне ідеальне тлумачення реальності. Оскільки найдосконалішим втіленням мислиться Бог, то теологія (богослов'я) підносить за цих умов на рівень «найголовнішого» знання, здатного дати вичерпні відповіді на всі «загадки буття». Звертаючись до духовності як до вищого віднині критерію реальності, нова християнсько-середньовічна думка проголошує «неістотними», тільки тілесні характеристики людського індивіда, які раніше (в античності) оцінювались найзначніші.

Для середньовічної суспільної свідомості світ набуває характеристик певним чином «двоїстого» буття. Перш за все – це «справжній» (божественний, духовний, небесний, благий) і несправний (тваринний, плотський, земний, гріховний) світ, оскільки сама людина, будучи «твариною» (створеною Богом) істотою, належала до цього світу.

Починається середньовічна філософія періодом так званої «апологетики», представники якої виступали з обґрунтуванням і захистом християнства проти античної філософії. Затверджується ж період становлення і утвердження середньовічно-християнської філософії так званої «патристики», періодом формування найавторитетнішими християнськими мислителями – «отцями церкви» – вихідних принципів середньовічної християнської філософської думки.

Представниками апологетики досить агресивно виступають із критикою античної культурно-філософської спадщини. Що є спільною між філософом і християнином. Між учнем грецької мудрості і учнем неба? – риторично запитує Квінт Тертуліан. Логіка християнського світогляду (створення світу за сім днів, непорочне зачаття, воскресіння Христа, полюби ворога, як самого себе, усі люди є духовними братами) руйнувала сформовані стереотипи і будувала на їхньому місці новий світоглядний базис. «Абсурдність» християнства виявилась рятівною для людства, яке опинилося у критичній соціальній ситуації. Через духовну єдність людей, через утвердження абсолютних цінностей християнство шукало шлях спільного порятунку людства від саморуйнування. Квінт Тертуліан мав вислів «вірю, бо це абсурдне» - це відкриття і визнання надрозумової діяльності, яка пізнається не розумом, а вищою інтуїцією, одкровенням.

Тертуліан захищав християнство коли воно було ще релігією меншості населення Римської імперії.

І тут визначилась необхідність систематизування християнського віровчення, обґрунтування і роз'яснення його догм. Найвідоміший серед «отців» західної церкви був Августин Блаженний, якому вдалося систематизувати християнські світогляди, спираючись на принципи платонізму. Протиріччя людської історії – ось ті проблеми, які цікавили його понад усе. Етична проблема займає головне місце. Щодо проблеми стосунків людини і Бога, то Августина найбільше цікавило питання про гріховність людини перед Богом, причини і наслідки первородного гріха Адами і Єви. Гріх набуває в нього всесвітнього значення. Зло у світі, за Августином, - не помилка творця. Бог як вихідний і кінцевий пункт людських суджень і дій становить основу вчення Августина. Однією з центральних у вивченні Августина є проблема свободи волі, як основи людської особистості. Осягнути розумом людина може лише те, у що вірить, до чого прагне. Августин визначає душу, як розумну субстанцію, призначення котрої управляти тілом. На противагу Тертулліану він вважає доцільним використання людського розуму для підкріплення істини божественної мудрості, оскільки навчає тільки вмінню користуватися речами, а мудрість орієнтує на пізнання бога і його діянь. Людська історія за Августином визначається боротьбою двох божественно-людських інститутів Божого і земного царства. Всі погляди Августина справили великий вплив на всю середньовічну філософію і ідеологію.

Схоластика – це специфічна система середньовікової філософсько-теологічної думки, яка зародилась в монастирських школах. Вона була спрямована на раціоналізацію обґрунтування основ християнського віровчення, насамперед для осмислення і доведення буття Бога. Природа перестає бути головним об'єктом людського пізнання. Основна увага зосереджується на пізнанні Бога в людській душі. Вершиною її розвитку вважається XII – XIV ст.. Однією з центральних проблем схоластичної філософії є дискусія про універсалії (загальні поняття).

Відомим систематизатором середньовічної схоластики був Фома Аквінський, який пристосував вчення Аристотеля до католицизму. Найвідомішим його твором є «Сума теології». За часів Фоми Аквінського значно зросла роль наукового і філософського пізнання. Тому було вже неможливо ігнорувати і не помічати досягнення розуму і науки. Аквінський намагався створити таку доктрину, яка дала б можливість контролювати філософське і наукове пізнання цер-

квою. Фома Аквінський чітко визначає сферу науки і віри. Щоб довести буття Бога він запропонував п'ять доведень, які стали класичними в західноєвропейській теології.

Таким чином, ми бачимо, що для середньовічної суспільної свідомості світ набуває характеристик певним чином «двоїстого» буття. Світи ці з самого початку тлумачились як принциповою «непорівнянні». Необхідність їх співставлення породжувала нерациональні, а то й надраціональні містико-іраціоналістичні способи і шляхи їх контактів.

Одним з найбільших надбань релігійного світогляду була ідея індивідуального безсмертя, одноразовості, і тому, самоцінності людської особистості. Вперше в людській історії ставиться питання про сенс життя.